

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Біди
Олени Анатоліївни про дисертацію Семенової Олени Юріївни
«Андрагогічний підхід у підготовці здобувачів вищої освіти», подану на
здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01
Освіта, педагогіка**

З метою здійснення експертизи дисертації Семенової Олени Юріївни нами було проаналізовано її зміст й основні наукові праці. Узагальнені результати викладено у наступних положеннях.

Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними планами галузей науки. Питання про необхідність навчатися впродовж усього життя стало актуальним тому, що ні загальноосвітня, ні вища школа не здатні озброїти людину знаннями раз і назавжди. Освіта дорослих нині розглядається як система, покликана компенсувати недоліки загальноосвітньої і вищої школи.

Система освіти дорослих функціонує як своєрідний випереджувальний механізм, який стабілізує прогресивний розвиток суспільства і сприяє всебічному цілісному розвитку кожної людини в період її самостійної діяльності. Завдання освіти дорослих ускладнюються і потребують узгоджених зусиль філософів, соціологів, педагогів, психологів, економістів, тобто міждисциплінарного підходу до розгляду її питань

Андрагогічний підхід у педагогіці становить теоретико-методологічну основу теорії освіти дорослих. Підібрати методи неперервної освіти, забезпечити мотивацію навчання, творчий розвиток дорослих учнів у системі педагогічної освіти дозволяють принципи андрагогічного підходу.

Особливості андрагогічного підходу при навчанні дорослих полягають у врахуванні цінності життєвого і професійного досвіду людини, передбачають можливість вибору індивідуальної освітньої траєкторії, самоконтролю процесу навчання, самореалізації. Це максимально забезпечує відповідність індивідуальним можливостям особистості, виробленню педагогом власної світоглядної позиції, з повною відповідальністю за свій вибір. Таким чином, навчання базується на досвіді, а сутність навчання полягає у досягненні конкретного результату й активному використанні набутих знань та умінь. Цей підхід, фактично, становить методологічну основу теорії освіти дорослих. Андрагогічний підхід дає змогу виокремити ті методи навчання дорослих, які найбільшою мірою підвищують їх мотивацію, забезпечують проблемно-рефлексивний підхід, сприяють розвитку

професійної компетентності, подоланню негативних тенденцій освіти. Якість професійної підготовки та перепідготовки обумовлена рівнем упровадження андрагогічного підходу. Аналіз практики освіти дорослих в Україні свідчить, що реформування тієї галузі здійснюється занадто повільними темпами, не використовуються можливості соціального партнерства, не усвідомлюється потенціал неформальної та інформальної освіти дорослих, не розроблено андрагогічні засади навчання дорослої людини.

Андрагогіка визначає всі параметри навчання дорослого учня, а також обґрунтовує організацію процесу навчання дорослих, однак єдиного і загальноприйнятого трактування ролі, місця і функцій андрагогіки немає, її складові залишаються відкритими для наукових дискусій.

З огляду на це, дисертація Семенової Олени Юріївни є актуальною, доцільною та своєчасною.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконане відповідно до тематики, передбаченої планом науково-дослідної роботи: кафедри педагогіки Одеського національного університету імені І. І. Мечникова «Освіта дорослих в Україні та світі» (реєстраційний № 0107U003865). Автором досліджувався аспект, пов'язаний з проектуванням та експериментальною перевіркою моделі модернізації підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу в напряму формування в них андрагогічної культури. Тему дисертації затверджено Вченою радою Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (протокол № 3 від 19 листопада 2019 р.); кафедри педагогіки та менеджменту освіти Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (нині кафедра педагогіки та спеціальної освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка) «Соціально-професійне становлення особистості» (реєстраційний номер 0116U003481). Тему дисертації скоординовано Вченою радою Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (протокол № 16 від 26 червня 2023 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Представлені в роботі наукові положення та висновки, викладені авторкою, свідчать про цілісність проведеного дослідження, наукову обґрунтованість і достовірність результатів, а також мають теоретичне і практичне значення для підготовки здобувачів вищої освіти в умовах європейської освітньо-наукової інтеграції.

Дисертантка на високому науковому рівні обґрунтувала вибір теми, визначила мету, завдання, методи дослідження. План роботи логічний і послідовний. Структура дисертації чітка, усі її частини спрямовані на

досягнення поставленої мети. Представлений науковий апарат дослідження сприяв розробці алгоритму розв'язання досліджуваної проблеми, на вирішення якої авторкою спрямовано завдання дослідження.

Для досягнення мети та вирішення завдань дослідження використано комплекс методів: теоретичних: аналіз, синтез, порівняння, конкретизація, систематизація, узагальнення положень нормативних державних, європейських та міжнародних документів, матеріалів філософських та психолого-педагогічних досліджень – для вияву й обґрунтування чинників актуалізації теоретичної значущості та практичної цінності андрагогічного підходу для модернізації підготовки здобувачів вищої освіти, а також розкриття специфіки андрагогічного підходу; аналіз та узагальнення матеріалів офіційних сайтів українських закладів вищої освіти, порівняльний аналіз освітньо-професійних та освітньо-наукових програм, їх навчально-методичного забезпечення – з метою вияву реального стану застосування засобів андрагогічного підходу у процесі підготовки здобувачів другого – магістерського та третього – освітньо-наукового рівнів вищої освіти; конкретизація, проектування, моделювання, схематизація – під час розробки й обґрунтування варіативної моделі модернізації підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу; емпіричних: анкетування, інтерв'ювання, діагностична бесіда – для вияву міри усвідомлення провідними суб'єктами вищої освіти цілей, значущості, сутності й способів реалізації андрагогічного підходу під час організації підготовки фахівців; психолого-педагогічне спостереження за способами взаємодії, методами керівництва та управління навчально-пізнавальною діяльністю здобувачів вищої освіти, аналіз змісту їх творчих і письмових робіт, форм самостійних завдань – з метою фіксації застосованих засобів андрагогічного підходу, а також вияву змін щодо набуття ними андрагогічної культури як професійно важливого новоутворення особистості сучасного викладача; педагогічний експеримент (констатувальний, перетворювальний, діагностичний) – під час упровадження варіативної моделі модернізації підготовки здобувачів другого – магістерського та третього – освітньо-наукового рівнів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу; математичної статистики – для обробки емпіричних фактів, отриманих у процесі експерименту, перевірки ефективності експериментальної роботи, підтвердження правомірності гіпотези та достовірності одержаних результатів (зокрема, за λ – критерієм Колмагорова-Смирнова).

Наукові положення, рекомендації та висновки, які містяться у дисертаційному дослідженні, пояснюються і обґрунтовуються з посиланням

на джерельну базу, що включає законодавчі документи, наукову і методичну літературу.

Експериментальна база дослідження. Базою дослідження виступили Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Комунальний заклад вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради», Криворізький державний педагогічний університет, Міжнародний гуманітарний університет, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка. В перетворювальному експерименті з модернізації підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу, проведеного впродовж 2020–2022 р.р. на базі Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, брали участь 219 осіб, з яких методом випадкового відбору було сформовано 4 контрольні та 4 експериментальні групи. До їх складу було включено 36 аспірантів непедагогічних спеціальностей та 183 магістрантів спеціальностей 011 Освітні, педагогічні науки, 091 Біологія, 035 Філологія.

Організація та основні етапи дослідження. Дослідження виконувалося поетапно.

На першому етапі (2019–2020 рр.) виокремлено наукову проблему, проведено аналіз досвіду закладів вищої освіти із застосування в них засобів андрагогічного підходу, здійснено аналіз наукової літератури, конкретизовано науковий апарат, мету і стратегію дослідження, спроектовано модель модернізації підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу.

На другому етапі (2020–2021 н.р.) проведено констатувальний експеримент щодо вияву сучасного стану підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу; виокремлено сутність, структуру й способи діагностування в них рівнів сформованості андрагогічної культури.

На третьому етапі (2021–2022 н.р.) реалізовано варіативну модель перетворювального експерименту з модернізації підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу; апробовано способи реалізації запропонованих умов, необхідних для формування в них як майбутніх викладачів вищої школи андрагогічної культури; перевірено міру їх ефективності.

На четвертому етапі (2022–2023 н.р.) здійснено кількісний та якісний аналіз здобутих під час проведення перетворювального експерименту емпіричних фактів, підтверджено правомірність гіпотези дослідження, узагальнено отримані результати, сформульовано загальні висновки.

Гіпотеза і завдання дослідження є чітко узгодженими.

Аналіз дослідження свідчить, що дисертантка ретельно опрацювала наукову літературу, чітко сформулювала основні положення та висновки проведеного дослідження, отримала результати, які мають теоретичне і практичне значення, зробивши вагомий внесок у педагогічну науку. Свідченням обґрунтованості наукових положень є репрезентативна теоретична база, яку становлять узагальнені результати вивчення 313 найменувань, із них 74 – іноземними мовами. Зміст анотацій, поданих українською та англійською мовами відображає зміст дисертації та висвітлює суттєві її аспекти та основні положення. Матеріали дисертації пройшли необхідну апробацію, обговорювалися на наукових конференціях різного рівня (12 тез у матеріалах конференцій).

Вірогідність наукових результатів і висновків умотивована: методологічним обґрунтуванням вихідних положень; репрезентативністю джерелознавчої бази; всебічним теоретичним аналізом проблеми андрагогічного підходу як концептуальної основи модернізації підготовки здобувачів вищої освіти; опорою на сучасні досягнення андрагогіки, вікової та педагогічної психології, педагогіки і психології вищої школи, соціології та філософії освіти; відповідністю використаних методів дослідження його меті та завданням; експериментальною перевіркою розроблених положень і рекомендацій; якісним та кількісним аналізом отриманих результатів.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.

У дисертації системно досліджено й теоретично обґрунтовано проблему інтеграції андрагогічного підходу у підготовку здобувачів вищої освіти в умовах переходу на структуровані освітні програми; запропоновано практичне розв'язання означеної проблеми, що полягає в обґрунтуванні моделі модернізації підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу в напрямку формування в них андрагогічної культури та експериментальній перевірці впливу визначених андрагогічних умов на рівень її сформованості.

Нові факти, одержані дисертантом. Важливість дисертаційного дослідження полягає в запропонованих рішеннях окресленої проблеми – модернізації підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу. Безпосередньо вперше: систематизовано теоретико-методичні засади та науково обґрунтовано розвивально-виховний потенціал андрагогічного підходу як інноваційної концептуальної основи модернізації підготовки здобувачів вищої освіти, відповідної етапу їхнього вікового, соціально-психологічного та професійного розвитку; виокремлено провідні чинники актуалізації проблеми андрагогічного підходу в добу європейської інтеграції (утвердження пріоритету концепції неперервної освіти як сучасної

антропоцентричної парадигми; стрімкий розвиток освіти дорослих як цілеспрямованого та спеціально організованого процесу соціокультурного виробництва особистості; соціальне визнання теоретичного значення та практичної цінності здобутків андрагогіки як самостійної галузі освітніх, педагогічних наук); з'ясовано специфіку концептуального апарату та розвивально-виховного потенціалу андрагогічного підходу як сплаву гуманістичності (що знаходить своє відображення у створенні дружньої, неформальної морально-психологічної атмосфери, заснованої на довірі, взаємній повазі, сумісній роботі при підтримці й відповідальності всіх учасників освітньої діяльності) й технологічності (використання новітніх засобів навчання, найсучасніших інформаційно-комунікативних, цифрових, інтерактивних, мультимедійних технологій); спроектовано модель модернізації професійної підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу, представлена єдністю функціонування мотиваційно-цільової, концептуально-стратегічної, організаційно-діяльнісної, змістовно-технологічної й діагностико-результативної складових; визначено умови (трансформація змісту навчальних дисциплін та методики їх викладання відповідно концептуальних положень андрагогіки як теорії освіти дорослих; стимулювання рефлексивної позиції тих, хто навчається, в професійному самовизначенні з врахуванням специфіки розвитку їхніх когнітивних структур як дорослих, автономних та незалежних суб'єктів; опора на індивідуальний досвід та здатність здобувачів як дорослих ідентифікувати себе в соціально-професійному контексті під час організації виробничої практики), які забезпечують формування андрагогічної культури; визначено сутність і структуру андрагогічної культури як професійно значущого новоутворення особистості викладача сучасного закладу вищої освіти в складі аксіологічного, когнітивного, технологічного й суб'єктного компонентів; виокремлено критерії та показники, схарактеризовано рівні її сформованості; запропоновано авторське тлумачення понять «андрагогічний підхід», «андрагогічна діяльність», «андрагогічна культура», «андрагогічна спрямованість», «андрагогічна майстерність», «андрагогічна усталеність», «модернізація підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу»; подальшого розвитку набули ідеї гуманізації та інноватизації підготовки здобувачів вищої освіти, вдосконалення професіоналізму особистості та діяльності викладача-андрагога як організатора й менеджера освіти дорослих.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів. Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що форми і способи формування андрагогічної культури, передбачені обґрунтованими у

дослідженні андрагогічними умовами, втілено в практику підготовки здобувачів другого – магістерського та третього – освітньо-наукового рівнів вищої освіти; створено елективний курс «Андрагогічна культура та майстерність викладача», під час впровадження якого в освітньому процесі аспірантури та магістратури різних спеціальностей було реалізовано умови формування андрагогічної культури в майбутніх викладачів вищої освіти; розроблено «Професійний портфоліо викладача-андрагога», інструктивно-методичні матеріали якого використано під час проходження магістрантами та аспірантами асистентської та виробничої (науково-дослідної, експертно-методичної) практики, а також у практичній діяльності кураторів студентських академічних груп. Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі підготовки й перепідготовки викладацького персоналу закладів вищої та післядипломної освіти, в системі підвищення їхньої кваліфікації, а також при створенні програм, методичних посібників і рекомендацій для викладачів-андрагогів, які працюють з дорослими.

Матеріали дисертації впроваджено в систему організації підготовки здобувачів другого – магістерського та третього – освітньо-наукового рівнів вищої освіти Криворізького державного педагогічного університету (довідка №09/1-304/3 від 30.09.2022 р.), Ізмаїльського державного гуманітарного університету (довідка № 1-7/93 від 22.02. 2023 р.), Комунального закладу вищої освіти «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради» (довідка № 76 від 24.02.2023 р.), Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (довідка № 06.05-01-527 від 09.03.2023 р.), Міжнародного гуманітарного університету (довідка № 396 від 25.05.2023 р.), Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка (довідка № 60/л-н від 06.09.2023 р.).

Довідки представлено у Додатках.

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації. Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі підготовки й перепідготовки викладацького персоналу закладів вищої та післядипломної освіти, в системі підвищення їхньої кваліфікації, а також при створенні програм, методичних посібників і рекомендацій для викладачів-андрагогів, які працюють з дорослими.

Оцінка структури та змісту дисертації. Текст дисертаційного дослідження зв'язний, цілісний, завершений, чітко структурований. Кожен наступний розділ чи підрозділ органічно пов'язаний з попереднім і доповнює його, що сприяло розкриттю теми дослідження, виконанню поставлених завдань, які є досить конкретні та відповідають поставленій меті дослідження. Робота складається з анотацій українською та англійською

мовами, переліку умовних скорочень, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (усього 313 найменувань, із них 74 – іноземними мовами) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 322 сторінки. Основний зміст дисертації викладено на 190 сторінках; робота містить 4 малюнки і 12 таблиць.

У вступі розкрито актуальність проблеми, що досліджується. Чітко сформульовані мета, об'єкт, предмет, методи дослідження, завдання дослідження, які є досить конкретними та відповідають поставленій меті, викладено наукову новизну й практичне значення одержаних результатів; виписано провідну концептуальну ідею дослідження, зазначено експериментальну базу дослідження, зафіксовано організацію та основні етапи дослідження, обґрунтовано вірогідність наукових результатів і висновків, подано відомості про апробацію та впровадження результатів дослідження; представлено інформацію про публікації за темою дисертації, її структуру й обсяг. Чітко виписано особистий внесок здобувача.

У першому розділі на основі узагальнення наукових досліджень встановлено провідні чинники актуалізації цінності андрагогічного підходу в системі сучасної вищої освіти.

Визначено, що андрагогічний підхід – це різновид та специфічна складова антропоцентричної парадигми, яка визнає доцільність та необхідність освіти впродовж життя, спрямовуючи зусилля дорослої людини під час реалізації форм її формального, неформального та інформального навчання на стимулювання пізнавальної активності, мотивації до особистісно-професійного зростання та успішної побудови кар'єри, шляхом більш інтенсивного залучення до рефлексивного аналізу власної траєкторії саморозвитку та міри реалізованості набутих компетентностей та здібностей, своєчасної корекції інтелектуальних, освітніх та життєвих потреб з огляду на стрімкі зміни реальності, трансформації професійних інтересів в напрямку привласнення ознак соціально мобільної та конкурентоспроможної особистості. З'ясовано специфіку андрагогічного підходу як сплаву гуманістичності (що знаходить своє відображення у створенні дружньої, неформальної морально-психологічної атмосфери, заснованої на довірі, взаємній повазі, сумісній роботі при підтримці й відповідальності всіх учасників освітньої діяльності) й технологічності (використання новітніх засобів навчання, найсучасніших інформаційно-комунікативних, цифрових, мультимедійних, діалогічних, проблемно-евристичних, інтерактивних технологій). Продемонстровано, що практичне застосування ідей та засобів андрагогічного підходу в сучасних закладах вищої освіти зумовлює необхідність розробки альтернативних – андрагогічних моделей організації

професійної підготовки здобувачів першого – бакалаврського, другого – магістерського й третього – освітньо-наукового (доктор філософії) рівнів вищої освіти, оскільки вони за своїми інтелектуальними характеристиками, віковими особливостями, життєвими планами, пізнавальними й професійними інтересами, а також соціально-психологічними параметрами, визнані науково-педагогічною спільнотою дорослими й достатньо «зрілими» суб'єктами освітнього процесу й власної життєдіяльності, яка відбувається в умовах специфічного – інформаційного суспільства.

У *другому розділі* дисертаційної роботи висвітлено особливості та реальний стан використання ідей та засобів андрагогічного підходу в практиці вітчизняних закладів вищої освіти, здійснено проектування моделі модернізації професійної підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу.

Визначено сутність андрагогічного підходу як різновиду антропоцентричної освітньої парадигми.

Спроектована модель модернізації підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу, яка, будучи спрямованою на формування в них андрагогічної культури, ґрунтується на створенні наступних умов: трансформація змісту навчальних дисциплін та методики їх викладання відповідно концептуальних положень андрагогіки як теорії освіти дорослих; стимулювання рефлексивної позиції тих, хто навчається, в професійному самовизначенні з врахуванням специфіки розвитку їхніх когнітивних структур як дорослих, автономних та незалежних суб'єктів; опора на індивідуальний досвід та здатність здобувачів вищої освіти як дорослих ідентифікувати себе в соціально-професійному контексті під час організації виробничої практики.

Конкретизовано сутність андрагогічної культури як способу творчої самореалізації та міри досягнутого рівня розвитку особистості в позиції суб'єкта андрагогічного пізнання, проектування, спілкування та діяльності, що відображає його зацікавленість ідеями та цінностями андрагогіки, поінформованість щодо її теоретико-методичних засад, здатність до кваліфікованого впровадження методів, форм і технологій навчання дорослих, готовність опанувати провідні функції андрагога як професіонала, самовдосконалюватися цій ролі.

У *третьому розділі* у процесі дослідно-експериментальної роботи в чотирьох експериментальних групах досліджуваних було впроваджено варіативну модель формувального експерименту, спрямованого на перевірку дидактичної потужності авторської моделі модернізації професійної підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу та,

зокрема, ефективності запропонованих психолого-педагогічних умов стосовно формування в них андрагогічної культури.

Експериментальним шляхом перевірено, що ефективність модернізації професійної підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу забезпечують виокремлені андрагогічні умови:

Експериментально перевірено ефективність моделі модернізації підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу, що дало змогу встановити емпіричні залежності, які вказують на те, що:

– реалізація першої з визначених андрагогічних умов (ЕГ1) сприяє формуванню андрагогічної культури на достатньому (9%), середньому (56,5%) й низькому (34,5%) рівнях;

– реалізація першої та другої андрагогічних умов (ЕГ2) сприяє формуванню андрагогічної культури на достатньому (28,8%), середньому (47,2%) і низькому (24%) рівнях;

– реалізація першої і третьої андрагогічних умов (ЕГ3) сприяє формуванню андрагогічної культури на достатньому – 35%, середньому – 45% і низькому – 20% рівнях;

– реалізація сукупності трьох визначених андрагогічних умов (ЕГ4) сприяє формуванню андрагогічної культури на високому (27,6%), достатньому (39,2%) та середньому (33,2%) рівнях, минаючи низький та незадовільний рівні, чим цілком доведена правомірність висунутої гіпотези дослідження.

Загальні висновки структуровані, повністю відповідають сформульованим завданням та змісту самої роботи та впливають з її основних положень, чим доводиться, що мета роботи досягнута і всі поставлені завдання виконано.

Отже, після проведення детального аналізу можемо констатувати, що дисертаційна робота Семенової Олени Юріївни за своїм змістом, стилем викладу і розкриттям основних положень, висновками та результатами опрацювання здобутих даних є завершеним самостійним дисертаційним дослідженням.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.

Позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Семенової Олени Юріївни, вважаємо за доцільне висловити окремі зауваження та побажання:

1. Варто було б виокремлені вами умови, які забезпечують формування андрагогічної культури розкрити у другому розділі, там де ви описуєте «Модель модернізації підготовки здобувачів вищої освіти на засадах андрагогічного підходу», а сутність і структуру андрагогічної культури особистості – розглянути в першому розділі.

2. Другий і третій розділи роботи переобтяжені великими за обсягом таблицями, які варто було б її винести в додатки (таблиця 2.1.2 «Відомості щодо застосування засобів андрагогічного підходу під час підготовки докторів філософії та магістрів спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки»; таблиця 3.1.1 «Опис специфічних особливостей сучасних дидактичних підходів до організації освітнього процесу у ЗВО»; таблиця 3.1.2 «Порівняння педагогічної та андрагогічної моделей організації навчання здобувачів вищої освіти»; таблиця 3.1.2.2 «Професійні ролі, завдання, функції та способи діяльності андрагога в сфері вищої освіти» та ін.).

3. Непропорційно виписані загальні висновки. Четвертий пункт загальних висновків великий за обсягом – 4 сторінки.

4. Сьогодення вимагає детального аналізу зарубіжного досвіду андрагогічного підходу у підготовці здобувачів вищої освіти та виокремлення прогресивних ідей зарубіжних країн.

5. Варто було б у роботі більш детально виписати значення одержаних результатів для науки й практики, адже тема роботи актуальна і потрібна у сьогоденні.

Висловлені зауваження мають суто рекомендаційний характер, ніяк не знижують її наукової цінності й є приводом для наукової дискусії. У цілому рецензована робота вирізняється оригінальністю, глибиною теоретичного аналізу і новизною методичних пропозицій.

Констатуємо і той факт, що загальний об'єм основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

На позитивну оцінку заслуговують додатки до дисертаційної роботи, які вдало доповнюють її зміст. У додатках представлено фактологічний матеріал, що конкретизує, унаочнює важливі аспекти рецензованого дослідження.

Академічний плагіат відсутній.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Результати дослідження висвітлено в 19 публікаціях, із них – 1 стаття у науковому наукометричному виданні (WOS) (у співавторстві), 1 стаття – у закордонному науковому виданні (монографії), 5 статей – у фахових наукових педагогічних виданнях України, 12 статей – в матеріалах науково-практичних конференцій. Зміст, обсяг та кількість друкованих праць відповідають вимогам МОН України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії і надають авторці право публічного захисту дисертаційного дослідження.

Висновок. Вивчивши подану роботу, враховуючи актуальність теми, наукову новизну отриманих результатів, практичне значення зазначаємо, що дисертаційна робота «Андрагогічний підхід у підготовці здобувачів вищої освіти» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомим теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – Семенова Олена Юріївна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта, педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової,
дошкільної освіти та управління закладами освіти
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці ІІ

Олена БІДА

Підпис Олени БІДИ завіряю.
Зав. відділом кадрів
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці ІІ

Г. Рейплік